

Znamení času (co to je, jak to příp. poznat, co s tím církev a podobně)

středa 21. března 2001 v 19.00, sbor CČE v Praze na Jarově

01

Co vlastně znamenají slova “rozpoznávání znamení časů”? Nechám dnes stranou exegezi, ale musím připomenout, že pro řádnou theologickou práci by byla nezbytností. Nejdůležitější je převážný výskyt slova SÉMEION z celého NZ v evangeliích, a to jak u synoptiků, tak u Jana. Tomu ovšem předchází překlady SZ textů v LXX, kde se toto řecké slovo zase převážně stalo ekvivalentem hebrejského *’ôt*. “Znamení časů” najdeme v Gn 1, 14 (světla na obloze byla na znamení a *rozměření* časů, dnů a let), ale to není pomocí (spíše by to poukazovalo na závažný stupeň odmytizování astrologie – místo “hvězd” jen “světla na obloze”). Naproti tomu naše hlavní výskyty ukazují spíše směrem k meteorologii: “Když bývá večer, říkáte: Jasno *bude*, nebo se červená nebe. A ráno: Dnes *bude* nečas, nebo se červená zasmušilé nebe.” (Mt 16,2-3) A opět jde o kritiku a odstup, neboť “hledání znamení” nemá perspektivu: “Národ zlý a cizoložný znamení hledá, ale znamení jemu nebude dáno.” (Mt 16,4). Nicméně je tu nepochybná výtko, adresovaná farizeům a saduceům (řekli bychom: vzdělcům), že nedovedou rozsoudit znamení časů.

02

biblické výskyty:

Mt 12, 38-39 (= 16, 1-4; L 11, 29)	H (SÉMEION)
Mt 16, 1-4	H
Mt 24, 3 (a 24, 30)	H
Mt 26, 48	H
Mk 8, 11-12	H
Mk 13, 4 (= L 21, 7)	H
Mk 14, 44	K
Mk 16, 17	H*
Lk 2, 12 (a 2, 34)	H
Lk 2, 34	H
Lk 11, 29-30	H
Lk 21, 7	H
Lk 21, 25	H

J 2, 18	H	
J 6, 30	H	
J 12, 37	H	
Sk 2, 19 (a 2, 22)		H
Sk 2, 22	H	

03

U Lukáše jsou jisté odchylky; máme důvody předpokládat, že tyto odchylky nejsou výsledkem nepřesného podání, ale že mnohem pravděpodobněji užil tohoto obrazu sám Ježíš víckrát, a to v obměnách. Důležité však je to, jaký závěr, jaké naučení Ježíš z jinak pojatého příměru vyvozuje: “Pokrytci, způsob nebe a země umíte souditi, a kterakž pak tohoto času nepoznáváte? Ano proč i sami od sebe nesoudíte, což spravedlivého jest?”

04

Zdá se, že Ježíš vede k přísnému rozlišování jednak různých typů znamení, jednak různých typů jejich výkladu. A protože znamení nikdy není pouhou “fakticitou”, ale má “metaforický” charakter, tj. poukazuje směrem k něčemu dalšímu, k něčemu mimo sebe, dál za sebe (či před sebe), jde vlastně na prvním místě o *naš* vztah k takovým “znamením”. A proto také nemá samostatný smysl zabývat se oním postupem “meteorologickým”, ať už chápaným vážně nebo posměšně, nýbrž na prvním místě jde o Ježíšův závěr: máme posuzovat, “což spravedlivého jest”. A zase ani zde nesmíme vkládat do slova “co je spravedlivé” své vlastní pochopení, ale musíme v něm slyšet ozvěnu, přicházející ze starší tradice (jako vůbec každému slovu rozumíme jen tak, že víme, co znamená a znamenalo jiným, zejména starším - a teprve pak ho můžeme užít i jinak, s posunem, abychom byli “pány” toho posunu, a nikoli slepými otroky).

05

Marek to říká výslovně: byli to farizeové, kteří začali s těmi “znameními”, a to s úmyslem útočným, polemickým (“počali se s ním hádati”) - chtěli na Ježíšovi “znamení z nebe, pokoušejíce ho” (Mk 8, 11). U Marka jediného také nenajdeme v této situaci onu podivnou výjimku, když Ježíš řekne, že “Nebude dáno znamení pokolení tomuto.” (12), totiž ono

znamení Jonáše proroka. Já osobně mám za to, že ten dodatek o Jonášovi je prostě už výklad prvních křesťanů, připojený k Ježíšovým slovům až po jeho smrti. Ale co to tedy znamená, když zde Ježíš jasně a nekompromisně říká, že žádné znamení z nebe nebude? Proč vlastně farizeové (a nejen oni, vždyť Ježíš mluví o celém pokolení) chtěli znamení? Co si od toho znamení slibovali? Co vlastně tím znamením mělo být potvrzeno? Inu, mělo být potvrzeno to, co Ježíš dělal a říkal, vlastně především se tím měl legitimovat on sám. A to v očekávání, že Ježíš se toho chopí a že tak prokáže, kým je, že ozřejmí svou identitu. (To mělo své místo v tradici: Mojžíš takto dokumentoval legitimnost svých požadavků před faraónem.) Ale Ježíš k tomuto požadavku říká: žádného znamení se vám nedostane. A my tomu musíme rozumět tak, že se tím distancuje od pojetí “znamení” jako nějaké legitimace, jako potvrzení vyšší instance. Možná, že by se i zde dalo říci to, co Ježíš říkal o některých aspektech mojžíšských příkazů, když poukazoval na “tvrdość srdce” těch, pro koho měly platit. Možná, že ona znamení, o nichž čteme ve SZ a o něž žádají farizeové, mají také co dělat s tvrdostí našich srdcí, ale Ježíš žádá, abychom rozpoznali, co je správné a spravedlivé, i bez nějakých dalších “znamení” jakožto nějaké legitimace či nějakého kodexu.

06

Ježíš tedy zpochybňuje a odmítá jen určitý typ “znamení”, ale naproti tomu klade jako požadavek rozpoznávání jiného typu, jiného druhu. To, co odmítá, je chápání “znamení” v obecně rozšířené lidové pověře (Ježíš mluví o celém “pokolení”). Ale pak přechází od oné primitivní myšlenky na nějaký div či zázrak k tomu, jak určitá znamena může chápat člověk znalý, zkušený, v podstatě rozumný. Rozpoznávat brzo ráno, jaký nás čeká den, nebo dokonce již večer, jaký bude zítřek, je pro mnoho oborů lidské činnosti čímsi neobyčejně důležitým, tehdy zejména pro zemědělce nebo pro ty, kteří se chtěli vydat lov či na cesty a podobně. To Ježíš uznává, a proto si také volí tento příklad, ne aby takové rozpoznávání odsuzoval, nýbrž aby ukázal, že je třeba jít v takovém rozpoznávání dál, k čemusi mnohem závažnějšimu, než je zítřejší počasí, totiž k otázkám spravedlnosti, tj. k otázce, co je v tom, či onom směru, v té či oné záležitosti to správné, to pravé, to spravedlivé. Tak jako

rozpoznáváme, jaké bude počasí, podle všelijakých příznaků a nápodědí, tak mám také rozpoznávat, co je spravedlivé a co nespravedlivé, a to také ještě dřívě, než se to zřetelně ukáže. Také zde jde o rozpoznávání přicházející budoucnosti, ale už ne pouze v tak úzké záležitosti, jakou je příští počasí, nýbrž v záležitostech mnohem širších a závažnějších, v záležitostech toho, co je pro celý náš život tím pravým, a nejenom pro život jedince, život soukromý, ale pro život větších společenství, ba celé společnosti.

- a) znamení je nutně znamením něčeho, nikoli "sebe"
- b) znamení není příčinou toho, čeho je znamením, ani tím samo není zapříčiněno
- c) v obvyklém smyslu mluvíme o znamení jako o výsledku rozhodnutí nějaké úmluvy, dohody - to však není náš případ
- d) základní problém "smyslu" - problém hermeneutický: co vlastně hledáme, když před sebou máme něco, co nás má odkazovat někam dál, k něčemu jinému?
- e) příklady, které nám jsou sice bližší, ale o kterých stejně příliš neuvažujeme, a když, tak chybně: literární text (nejlépe psaný neznámým písmem v neznámém jazyce), ale třeba také hudební skladba nebo dramatické dílo
- f) Odo Marquard: najít v textu to, co tam není; Ingarden, Husserlův žák; René Wellek, Rádlův kritik
- g) Náš text zřetelně poukazuje k budoucnosti: znamení času, doby - už se něco děje, ale ještě to tu není v úplnosti - něco již přichází a je třeba to vzít vážně a považovat to za příznak toho, co ještě přijde
- h) Jan Křtitel posílá své žáky k Ježíšovi, aby zjistili, kým vlastně je: celý Izrael už po mnoho generací očekává příchod Mesiáše - je jím Ježíš? A sám Ježíš na to neodpovídá přímo, ale poukazuje na to, co mohou vidět: zázraky, ale také "slova": zvěstuje se evangelium chudým
- i) co je obsahem této "dobré zvěsti", která je určena především pro chudé (ev. ponížené, ukřivděné, bezprávné, např. také sirotky a vdovy - viz u proroků): že se přiblížilo nové království, nová vláda, nový režim (u Matouše je na jednom místě zmíněno jen "evangelium království" - bez adjektiva)

- j) křesťanství (včetně církve resp. církví) je nepochybně navázáním na toto evangelium Ježíšovo, ale je jeho novým, zvláštním výkladem, ba možná je lépe říci: je výkladem, kým je Ježíš, tj. že to je ten očekávaný Mesiáš, že to je Syn Boží, kterého Bůh nechal bídne zemřít na kříži, aby se obětoval za naše hříchy a tak nás spasil atd.
- k) křesťanství v minulých dobách často silně hýbalo dějinami a světem, protože se nespokojovalo s daným stavem světa, ale usilovalo o změnu a volalo všechny, aby se sami také změnili a pomohli změnit také všechno další; jindy se však omezovalo na poskytování "duchovní útěchy" a nechávalo všechno při starém a dokonce to i posvěcovalo
- l) o budoucnosti křesťanství (a také církví) se rozhoduje vždy znovu a také dnes: máme dnes nějakou dobrou zprávu pro chudé tohoto světa?